

Nagycsütörtök

► 2Móz 12,1–11

Elkerülés és oltalom

Az ünnep jellege

A megtestesülés értelme és célja, az egyházi év csúcspontja, passió és feltámadás eseményei, lelkisége vesz körül bennünket ebben az időszakban. A hozzánk érkező, teljes mélységünkig lehajoló isteni szeretet és az onnan megfoghatatlan magasságba ragadó húsvéti erő évről évre történő átélése olyan forrás hitünk számára, amely nélkülözhetetlen hétköznapijaink megújulásra, istenélményre vágyakozó pillanataiban. Ennek az időszaknak bensőséges, misztikus stációja nagycsütörtök, az utolsó vacsora felelevenítésének ünnepe. Megélésével olyan ajándékban részesülünk, amely visszaad valamit a húsvét utáni gyülekezet számára a Megváltó fizikai valóságából, a kézzelfogható, testközeli jelenlét élményéből. Az ünnep tehát nemcsak visszaemlékezés a történésekre, hanem az örökségül kapott új szövetség valóságának átélése: örömteli asztalközösség azzal, aki mindig helyet ad maga mellett, és örömteli asztalközösség a többi, mellette helyet kapó emberrel.

Exegézis

Az exodus névadó eseményének előszobájában vagyunk, Izrael népe az Egyiptomból való kivonulás, a szolgaságából való megszabadulása előtt áll. A rendelkezések sora többrettű, hiszen jól kivehető

egyfajta időszámításra való utalás, jól körülhatárolt az indulás előtt elfogyasztandó étel minősége, elkészítésének módja, valamint a sürgető indulás előkészületei is világosan érthetőek. Zömében rendelkezésekből álló textusunk zárása tulajdonképpen a szabadulást munkáló Úr indoklása, amely szerint minderre azért van szükség, mert az indulás és a tizedik csapás egybeesése szükségessé teszi ezeknek a rendelkezéseknek a megtartását. Az exegetikai eredmények szoros értelemben véve tehát világossá és érthetővé teszik az események megértését, szinte vizualizálni tudjuk a jelenetet, amely minden bizonnyal minden útra készülődő család estéjén lejajlott.

A tartalmi megközelítés szempontjából fontos kiemelni néhány kifejezést. A szabadulás ideje a 2. versben nem egyszerűen csak egy új naptár bevezetéseként jelentkezik, az eredeti szövegben a חֹדֶשׁ szó a hónapok „fejét”, a legfontosabb kezdetet jelenti: új időszámítás kezdődik, a népét felkaroló Úr időszaka. A 11. vers is tartalmaz egy érdekes részletet. A sietséget jelentő יָרַח־שֶׁמֶט szó csak itt, a páska ünnepét elrendelő deuteronomiumi textusban (5Móz 16,3), valamint Deutero-Ézsaiás szabadulásról szóló próféciájában (Ézs 52,12), tagadó formában jelenik meg. A kivonulás körülményeinek szava a rendelkezés – emlékezés – átalakulás utat járja be. Az exegézis kapcsán a harmadik szó, amelyre fel kell hívni a figyelmet, önálló szóként van lefordítva a 11. versben: „...az Úr páskája ez.”

Azonban textusunk után, a 13. versben, ahol a rendelkezés értelmét világítja meg Isten szava – „*ha meglátom a vért, akkor kihagylok benneteket*” –, tetten érhető a פָּסְחָא 'páska' szó jelenléte igazi jelenlétében, a „kihagylok” szóban: פָּסְחָא וְיָצֵאתִי.

Teológiai összefüggések

Jézus nagycsütörtöki asztalközössége a szabadulás megünneplése miatt jött létre. Elérkezett az idő, hogy a hagyomány szerint ő és tanítványai megemlékezzenek mindarról, amit Isten cselekedett választott népével. Azon az asztalon azonban az elkerülés zálogává lett áldozati bárány jelentősége eltűnik, Jézus fizikai valósága veszi át a helyét, amikor a kovásztalan kenyér és bor jelentése átalakul az „ez az én testem, ez az én vérem” gesztusában. Az évszázadok visszaemlékezését és a próféták jövőbe mutató bátorítását egyedül Jézusnak volt hatalma beteljesíteni azzal, hogy új tartalommal töltötte meg azokat a formákat, amelyek a páskavacsorában összetett szimbólumrendszerként hirdették Isten szabadságra vezető szövetségét az emberrel. Így kapcsolódik össze a páska ünnepe az új páskával, az utolsó vacsora asztaláról így emelkedik fellassan a bárány az áldozati oltárra nagypéntek tragédiájában, hogy az asztalon csak a kovásztalan kenyér és a bor maradjon mint elegendő fizikai valóság, amelyet Jézus önfeláldozása tesz több mint jellé, szimbólummá: ígérete szerint valóságos jelenlétévé.

Vázlat az igehirdetéshez

Nagycsütörtök üzenetének kibontásához ebben az évben olyan textust kapunk, amely ugyanúgy, mint az utolsó vacsora cselekményének leírása, egyszeri történelmi pillanatot állít elénk, és amely ez esetben Isten szabadító szeretetének kézzelfogható, emberközeli megjelenését ábrázolja. Az exegézisben kiemelt különös szavak olyan gondolati csomópontokat jelölnek ki, amelyek egyrészt megmutatják a páska és az úrvacsora, a régi és az új szövetség egymásból fakadó

valóságát, másrészt elénk állítják azt a minden napra ható erőforrást, amely nem más, mint az úrvacsora megélése. *Régi és új idők, menekülés és megérkezés, elbukás és elkerülés* – olyan ellentétpárok ezek, amelyeknek megélése és feloldása ott rejtőzik a választott nép történetében, a kivonulás pillanatainak feszült reménységében és az előképek rejtett szimbolikáját világos képpé tévő Jézus ajándékában, az úrvacsora megéléseiben és életformáló erejében.

Új időszak kezdődik, amikor Isten belép az ember életébe. Döbbenetes erejű a szabadulás bejelentése: „*Ez a hónap lesz az első hónapotok.*” Az első ebben az összefüggésben nem egyszerűen a számszerűséget jelenti. Abban az értelemben szól hozzánk ez a megállapítás, mint ahogyan egy újonnan világra jött kisgyermek első napjaira gondolunk. Létezni kezdett valami, ami eddig nem létezett: ennél nagyobb fordulat nincs a világon. Az új páska, a Jézussal való közösség, az ő elfogadása és annak elfogadása, hogy mi is kellünk neki mint asztalközösség, mint társ, mint barát: ez egészen új dimenzió. Megszűnik az értelmetlen, szükségtelen, felesleges élet riasztó réme, és vele új időszámítás kezdődik. Letehetem mindazt, ami addig fogva tartott, félelemmel töltött el, mert életem lényegévé vált, hogy Istentől szeretett létező vagyok. Ezzel az örömmel kezdeményezi, hogy új időszakot éljek.

Felgyorsult, rohanó világunk saját tempója is kétségbeesett üzenet: nagyon sok minden elől *menekülnünk*. A gyorsaságot, a tempót hamis orvosságként éli az emberiség, hátha ezzel minden rosszat maga mögött tud hagyni. A kivonulásra készülők is a menekülés feszültségében éltek, gyorsan kellett maguk mögött hagyni mindazt, ami visszahúzhatta volna őket a régibe. Amíg ott fenyeget a múlt, nem akarunk hátrafordulni. És ahogyan a sietség szava az Ószövetségben Ézsaiás prófécijája nyomán a megszabadított emberek megbékélt lelassulása felé alakul, a beteljesítő újszövetségi pillanatban a Mester köré telepedő, régi rosszra visszaemlékező, de az új felé forduló tanítványi csapat már nem akar semmi elől menekülni. Végteleníteni akarja azt a pillanatot, amelyre mindig szükségünk van: *szer-*

tetközösségben Istennel és egymással. Ennek a szeretnek a forrása a testével, vérével, a maga teljességével tökéletesen szerető Isten. Ez teremti meg mindig ennek a közösségnek utánozhatatlan ajándékát.

Ami pedig az *elkerülést* illeti: rengeteg erőforrást mozgósítunk annak érdekében, hogy megelőzzük a betegségeket, a katasztrófákat, hogy bebiztosítsuk életünket és a következő generációk életét a holnap számára. Mindent el akarunk kerülni, amit sokszor magunk szabadítottunk magunkra, és közben sokszor magát Istent is elkerüljük. Amikor nagycsütörtökön az ünnepi vacsorát fogyasztó tanítványokkal és Jézussal együtt belegondolunk a kivonulást kísérő isteni ítéletbe, ez az egyszerű szó mélyüljön el bennünk: páska, azaz elkerülés. Jézus azért ültet maga mellé mindannyiunkat, hogy az ítélet, az önmagunk felett jogosan kimondott ítéletünk fájdalma és a bűnt megítélő Isten igazságos ítélete helyett egy Istennel és egymással megbékélt közösség örömét érezzük magunkon. A Jézus által megújított páska nem csodaszer, immunerő minden baj ellen, hanem újrafelfedezése, megtalálása annak, amit elveszítettünk: van időnk, van emberünk, van hova megérkeznünk. Örök időnk, istenemberünk és örök otthonunk.

Javaslatok az istentisztelethez

Az istentisztelet kötelező lekiója 1Kor 11,23–29, amely mint a szerzési ígékert tartalmazó szakasz teljesen helyálló, bár a kötelező lekió levélbeli vagy ószövetségi ígehírdetési textus esetén alapvetően az evangélium. Jelen esetben a lábmosás története lenne ez a szakasz, amely fakultatív lekióként van kijelölve. A nagycsütörtöki események teljességének átéléséhez véleményem szerint nagy segítséget jelent, ha mégis elhangzik mindkét ígehely: a régi páska-szövetséget felváltó új szövetség személyes, megtisztító, Istennel újra bensőséges kapcsolatba helyező attitűdje így még inkább kirajzolódhat. Böjti és úrvacsorai énekkincsünk, *Liturgikus könyvünk* gazdag imádságos anyaga bőséges forrást nyújt istentiszteletünk liturgiájának széppé, átélhetővé tételéhez.

Kiegészítő anyag

Kiegészítésként ajánlom Pilinszky János sorait, amelyekben Simone Weil gondolatát ülteti nagycsütörtök titkának értelmezésébe:

„A húsvéti bárány elfogyasztásakor lehetetlen nem földéznünk Simone Weil gyönyörű gondolatát Jézus kettős szimbólumáról. A pásztor- és a bárányszimbólumra gondolok. A pásztor: őrzője, gondozója, hűséges és szerető gazdája övéinek. A bárány: a testet öltött szelídség és engedelmeség, a szeplőtlen s ártatlan áldozat örök jelképe. A kettő közt azonban élt egy végső és föloldhatatlan ellentmondás: az, hogy a pásztor végül is leöli a bárányt, mit fölnevelt. Jézus, egyszerre vállalva a két szimbólumot, áldozatos halálával örökre föloldja a két isteni jelképben rejlő ellentmondást. »Ki nagyobb: aki asztalnál ül vagy aki föl szolgál? Ugye, az asztalnál ülő? Én mégis úgy vagyok közöttetek, mint a szolga.« Mint az első és mint az utolsó. Mint a Pásztor és mint a Bárány. Mert ennek az isteni szeretetnek, didergő és szomjazó, elfogadásért könyörgő isteni szeretetnek a kohójában végre értelmet nyer, és tiszta szeretetté válik minden, a világot megosztó ellentmondás. Öröm és szenvedés, halál és föltámadás, mulandóság és öröklét. Az utolsó vacsora az isteni »sűrités« csodája. Ez az én testem, amelyet értetek adok. Az isteni szeretet, s ugyanakkor az ember »testi történetének« kielemezhetetlen mélységű és gazdagságú szavai ezek. Bennük egyszerre szólal meg az, aki éhes, és az, aki enni ad. Aki búcsúzik, és aki örökre velünk marad ezentúl. Az, aki meghalt, és az, aki legyőzte a halált. Nincs szöveg – még csak hasonló se –, melyben mélyebb és alapvetőbb ellentmondások váltak volna tiszta és egyszerű szeretetté: egyetlen és halhatatlan gesztussá.¹

■ ÖRDÖG ENDRE

¹ PILINSZKY János 1969. Lukács margójára. *Új Ember*, április 6. <https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/PILINSZKY/pilinszky00373/pilinszky00782/pilinszky00782.html>.